

Respublika OAK jurnali

ISSN 2181-4201

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY-METODIK JURNALI

AVGUST 2026, 5-SON

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
<https://etjournal.buxdpi.uz>

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

№. 5

BUXORO – 2026

MINIATYURA SAN'ATIDA AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TASVIRIY VOSITALARNING UYG'UNLIGI

Nozimova Muhabbat Akram qizi,

9-son Bolalar musiqa va san'at maktabi

Annotatsiya: Mazkur maqolada miniatyura san'atining badiiy-estetik xususiyatlari, uning shakllanishi va rivojlanishida an'anaviy tasviriy vositalarning o'rni hamda zamonaviy tasviriy ifoda vositalari bilan uyg'unlashuv jarayonlari yoritiladi. Miniatyura san'atida qog'oz, tabiiy pigmentlar, mineral va o'simlik asosidagi bo'yoqlar, siyoh, oltin va kumush kabi an'anaviy materiallardan foydalanishning o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, akvarel, guash, akril, tempera, grafik materiallar, raqamli grafika va zamonaviy tasviriy texnologiyalarning miniatyura kompozitsiyasiga kirib kelishi natijasida yuzaga kelayotgan yangi badiiy imkoniyatlar ko'rib chiqiladi. An'anaviy miniatyura maktablariga xos bo'lgan nozik chiziq, dekorativ rang yechimi, ramziylik, tekislikdagi kompozitsiya, ritm va mayda detallarni tasvirlash tamoyillarini zamonaviy tasviriy vositalar bilan birlashtirish orqali milliy badiiy merosni saqlash va uni yangi ijodiy shakllarda rivojlantirish imkoniyatlari asoslab beriladi. Tadqiqotda an'ana va innovatsiyaning o'zaro uyg'unligi miniatyura san'atining zamonaviy rivojlanish tendensiyalaridan biri sifatida talqin etilib, rassomning individual ijodiy yondashuvi, texnik mahorati va badiiy tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, zamonaviy vositalardan foydalanish miniatyuraning milliy va tarixiy xususiyatlarini yo'qotmasdan, uning obrazlilik, dekorativlik va estetik ifoda imkoniyatlarini kengaytirishi mumkinligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: miniatyura san'ati, an'anaviy tasviriy vositalar, zamonaviy tasviriy vositalar, milliy badiiy meros, Sharq miniatyurasi, rangtasvir, grafik vositalar, kompozitsiya, dekorativlik, badiiy ifoda, pigment, akvarel, guash, tempera, akril, raqamli grafika, innovatsion texnologiyalar, badiiy tafakkur, ijodiy yondashuv, tasviriy san'at, an'ana va innovatsiya

HARMONY OF TRADITIONAL AND CONTEMPORARY VISUAL MEDIA IN MINIATURE ART

Abstract: This article examines the artistic and aesthetic characteristics of miniature art, the role of traditional visual materials in its development, and the processes of combining traditional and contemporary means of artistic expression. Particular attention is paid to the use of paper, natural pigments, mineral- and plant-based paints, ink, gold, and silver, which have historically played an important role in miniature painting. The article also explores the new artistic possibilities created by the integration of watercolor, gouache, acrylic, tempera, graphic materials, digital graphics, and other contemporary visual technologies into miniature art. The principles characteristic of traditional miniature schools, including delicate line work, decorative color schemes, symbolic representation, planar composition, rhythm, and detailed depiction, are considered in relation to contemporary artistic approaches. The study emphasizes that the synthesis of traditional techniques and modern visual tools can contribute to preserving national artistic heritage while simultaneously expanding the creative potential of miniature art. The interaction between tradition and innovation is interpreted as one of the important directions in the contemporary development of miniature painting. Particular emphasis is placed on the role of this integration in developing artists' individual creative approaches, technical skills, artistic thinking, and visual expression. The article argues that the use of contemporary artistic technologies can enrich the figurative, decorative, and aesthetic possibilities of miniature art without compromising its national, historical, and stylistic identity.

Keywords: miniature art, traditional visual materials, contemporary visual media, national artistic heritage, Eastern miniature, painting, graphic media, composition, decorative art, artistic expression, pigments, watercolor, gouache, tempera, acrylic, digital graphics, innovative technologies, artistic thinking, creative approach, fine arts, tradition and innovation.

ГАРМОНИЯ ТРАДИЦИОННЫХ И СОВРЕМЕННЫХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ СРЕДСТВ В ИСКУССТВЕ МИНИАТЮРЫ

Аннотация: В статье рассматриваются художественно-эстетические особенности искусства миниатюры, роль традиционных изобразительных материалов в его формировании и развитии, а также процессы гармоничного сочетания традиционных и современных средств художественной выразительности. Анализируются особенности использования бумаги, натуральных пигментов, минеральных и растительных красителей, чернил, золота и серебра, которые традиционно применялись в миниатюрной живописи. Наряду с этим рассматриваются новые художественные возможности, возникающие в результате использования акварели, гуаши, акрила, темперы, графических материалов, цифровой графики и современных изобразительных технологий. Особое внимание уделяется принципам, характерным для традиционных школ миниатюры: тонкой линии, декоративному решению цвета, символике, плоскостной композиции, ритму и тщательной проработке мелких деталей. Обосновывается возможность сочетания данных художественных принципов с современными изобразительными средствами для сохранения национального художественного наследия и его дальнейшего творческого развития. Взаимодействие традиции и инновации рассматривается как одно из перспективных направлений современного искусства миниатюры. Раскрывается значение данного процесса в развитии индивидуального творческого подхода художника, технического мастерства, художественного мышления и выразительных возможностей изображения. Отмечается, что применение современных художественных средств позволяет расширить образно-пластические, декоративные и эстетические возможности миниатюры при сохранении её национальной, исторической и стилистической самобытности.

Ключевые слова: искусство миниатюры, традиционные изобразительные материалы, современные изобразительные средства, национальное художественное наследие, восточная миниатюра, живопись, графические средства, композиция, декоративность, художественная выразительность, пигменты, акварель, гуашь, темпера, акрил, цифровая графика, инновационные технологии, художественное мышление, творческий подход, изобразительное искусство, традиция и инновация.

KIRISH. Miniatyura san’ati Sharq xalqlari, xususan, Markaziy Osiyo hududida shakllangan va asrlar davomida rivojlanib kelgan noyob tasviriy san’at yo’nalishlaridan biridir. U o’zining kichik hajmdagi tasvirlari, nozik va aniq chiziqlari, ranglarning uyg’unligi, dekorativligi, ramziy mazmuni hamda kompozitsion yaxlitligi bilan boshqa tasviriy san’at turlaridan ajralib turadi. Miniatyura dastlab qo’lyozma kitoblarni bezash, tarixiy va adabiy voqealarni tasvirlash, saroy madaniyati va ilmiy-ma’rifiy muhitni badiiy ifodalash vositasi sifatida rivojlangan. Ayniqsa, XIV–XVI asrlarda Movarounnahr va Xuroson hududlarida kitobat va miniatyura san’ati yuksak taraqqiyot bosqichiga ko’tarilib, o’ziga xos badiiy maktablarning shakllanishiga zamin yaratgan. O’zbek miniatyura san’ati tarixida Kamoliddin Behzod ijodi alohida ahamiyatga ega. Uning asarlarida inson obrazlari, me’moriy muhit, tabiat manzaralari, kundalik hayot lavhalari va tarixiy voqealar nihoyatda nozik chiziqlar hamda ranglar vositasida ifodalangan. Behzod maktabi miniatyura kompozitsiyasining rivojiga katta ta’sir ko’rsatib, Sharq tasviriy san’atida obraz yaratish, ranglardan foydalanish, makon va harakatni shartli-dekorativ usulda ifodalashning muhim namunalarini shakllantirgan. Keyingi davrlarda ham ushbu badiiy an’analar turli hududlardagi rassomlik va kitobat maktablari orqali davom ettirilgan.

Miniatyura san’atining asosiy xususiyatlaridan biri tasviriy vositalarning o’zaro uyg’unligidir. An’anaviy miniatyurada maxsus tayyorlangan qog’oz, tabiiy va mineral pigmentlar, siyoh, oltin va kumush kukunlari, tabiiy bog’lovchi moddalar hamda ingichka mo’yqalamlar qo’llanilgan. Bo’yoqlarning tayyorlanishi, ularni qatlamma-qatlam surtish, chiziqlarni nihoyatda

aniqlik bilan bajarish va mayda detallarni ishlash rassomdan yuqori darajadagi texnik mahoratni talab qilgan. Shu sababli miniatyura faqat tasvir yaratish jarayoni emas, balki materialni tanlash, uni tayyorlash va qo'llash texnologiyasini chuqur bilishni ham nazarda tutadigan murakkab badiiy faoliyat hisoblanadi. An'anaviy tasviriyy vositalar miniatyuraning o'ziga xos uslubiy qiyofasini belgilab beradi. Ularda chiziq tasvirning shakliy chegaralarini belgilash bilan birga, obrazning xarakteri va harakatini ifodalash vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Rang esa nafaqat buyum va obrazlarning tashqi ko'rinishini ifodalash, balki kompozitsiyaning hissiy va dekorativ ta'sirini kuchaytirish vazifasini bajaradi. Miniatyuraga xos yassi tasvirlash, shartli makon, ritmik joylashuv, naqshdorlik va ranglarning lokal qo'llanishi uning badiiy tilini tashkil etuvchi muhim jihatlardir.

Bugungi kunda tasviriyy san'atning texnologik imkoniyatlari kengayib, rassomlar ijodida an'anaviy materiallar bilan bir qatorda zamonaviy bo'yoqlar, yangi grafik vositalar va raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyati paydo bo'lmoqda. Akvarel, guash, akril va tempera kabi materiallarning takomillashgan turlari, grafik qalam va markerlar, raqamli planshetlar, grafik dasturlar hamda elektron tasvir yaratish texnologiyalari miniatyura san'atining ifoda imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bunday vositalar yordamida an'anaviy miniatyura kompozitsiyasining asosiy tamoyillarini saqlagan holda yangi vizual yechimlarni izlash mumkin. Zamonaviy tasviriyy vositalarning miniatyura san'atiga kirib kelishi an'anaviy uslubdan voz kechish degani emas. Aksincha, zamonaviy texnologiyalardan oqilona foydalanish tarixiy-badiiy an'analarni yangi sharoitda davom ettirish va ularni yosh avlodga yetkazishning samarali yo'llaridan biri bo'lishi mumkin. Masalan, raqamli grafika yordamida miniatyura kompozitsiyasining dastlabki eskizini ishlab chiqish, ranglar nisbatini sinab ko'rish, kompozitsion variantlarni taqqoslash va yakuniy badiiy yechimni oldindan ko'rish imkoniyati mavjud. Biroq bunda miniatyuraning asosiy estetik tamoyillari — nozik chiziq, dekorativ rang, ritm, mutanosiblik, ramziylik va kompozitsion yaxlitlik saqlanishi muhimdir.

An'anaviy va zamonaviy vositalarning uyg'unligi masalasi, ayniqsa, tasviriyy san'at ta'limida muhim ahamiyat kasb etadi. Miniatyurani o'rganish jarayonida talabalar nafaqat tarixiy uslub va texnikalarni o'zlashtiradi, balki zamonaviy ijodiy fikrlash, texnologik vositalardan foydalanish va individual badiiy uslubni shakllantirish imkoniyatiga ham ega bo'ladi. An'anaviy materiallar bilan amaliy ishlash rassomning qo'l mehnati, rang sezgisi va texnik aniqligini rivojlantirsa, raqamli vositalar kompozitsion izlanish, variantlilik va vizual tajriba imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada ta'lim jarayonida tarixiy badiiy meros va zamonaviy texnologik yondashuv o'rtasida uzviy bog'liqlik yuzaga keladi. Miniatyura san'atining zamonaviy rivojida yana bir muhim jihat — milliy o'zlik va madaniy merosni asrash masalasidir. Globallashuv sharoitida milliy san'at namunalarini zamonaviy badiiy jarayon bilan bog'lash, ularning mazmun va shakl xususiyatlarini yangi ijodiy yechimlar asosida namoyon etish muhim vazifalardan hisoblanadi. Miniatyura bu borada katta imkoniyatga ega, chunki uning dekorativligi, ramziyligi, tarixiy obrazlari va milliy ornamentlari zamonaviy dizayn, illyustratsiya, animatsiya, grafik dizayn va raqamli san'at bilan ijodiy uyg'unlashishi mumkin.

Shuningdek, zamonaviy rassom uchun an'anaviy miniatyura texnikalarini chuqur o'rganish ijodiy tajribaning muhim qismi hisoblanadi. Tarixiy maktablarning kompozitsion qurilishi, rang tanlash tamoyillari, obrazlarni joylashtirish usullari va chiziqli tasvirlash texnikalarini o'zlashtirish zamonaviy badiiy izlanishlar uchun mustahkam asos yaratadi. Shu bilan birga, yangi material va texnologiyalarni o'zlashtirish rassomga mavjud an'analarni mexanik ravishda takrorlash emas, balki ularni zamonaviy estetik ehtiyojlar asosida qayta talqin qilish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriyy vositalarning uyg'unligi masalasi badiiy merosni saqlash, uni zamonaviy ijodiy muhitga moslashtirish va tasviriyy ifodaning yangi imkoniyatlarini izlash bilan bevosita bog'liqdir. Mazkur uyg'unlikda asosiy maqsad an'anaviy miniatyura uslubining milliy va tarixiy xususiyatlarini saqlagan holda zamonaviy tasviriyy vositalarning texnik va ijodiy imkoniyatlaridan foydalanishdan iborat. Bu yondashuv miniatyura

san'atining rivojlanishiga, uning zamonaviy tasviriy san'atdagi o'rnini mustahkamlashga hamda yosh rassomlarning ijodiy va texnologik kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Demak, an'ana va zamonaviylikning o'zaro uyg'unligi miniatyura san'atini faqat tarixiy meros sifatida emas, balki doimiy ravishda rivojlanib boruvchi zamonaviy badiiy hodisa sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi. An'anaviy material va texnikalarning estetik imkoniyatlarini zamonaviy tasviriy hamda raqamli vositalar bilan birlashtirish orqali miniatyuraning obrazlilik, dekorativlik, kompozitsion va texnologik imkoniyatlarini yanada kengaytirish mumkin.]

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi. Miniatyura san'atining tarixiy taraqqiyoti, milliy badiiy maktablari, kompozitsion qurilishi, rang va chiziq imkoniyatlari, an'anaviy materiallari hamda zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini o'rganishda O'zbekiston va xorijiy san'atshunoslarning ilmiy izlanishlari muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, miniatyura san'ati dastlab qo'lyozma kitoblarni bezash, adabiy va tarixiy asarlarni tasviriy jihatdan ifodalash bilan chambarchas bog'liq holda rivojlangan. Keyinchalik esa miniatyura mustaqil badiiy yo'nalish sifatida shakllanib, uning tasviriy vositalari qog'oz, yog'och, charm, mato, lok va boshqa materiallarga ham tatbiq etila boshlagan. Bugungi kunda esa an'anaviy miniatyura tamoyillarini zamonaviy tasviriy va raqamli vositalar bilan uyg'unlashtirish masalasi alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbek san'atshunoslik maktabida miniatyura tarixini o'rganishda N. Norqulovning “Kamoliddin Behzod” (1964) asari muhim manbalardan biri hisoblanadi. Muallif Kamoliddin Behzodning hayoti, ijodiy faoliyati va Sharq miniatyura san'atidagi o'rnini yoritib, Behzod ijodining Hirot miniatyura maktabi rivojidagi ahamiyatini ko'rsatadi. Mazkur manba orqali Behzodning obraz yaratish, kompozitsiyani tashkil etish, inson va tabiat munosabatlarini tasvirlash hamda ranglardan foydalanish xususiyatlarini o'rganish mumkin. Behzod ijodining o'ziga xosligi shundaki, u an'anaviy Sharq miniatyurasining shartli va dekorativ tasvirlash tamoyillarini saqlagan holda, obrazlarning hayotiyliigi va harakatini kuchaytirgan.

N. Norqulov va I. Nizomiddinovning “Miniatyura tarixidan lavhalar” (1970) asari ham o'zbek miniatyura san'atini tarixiy jihatdan o'rganishda muhim manba sifatida e'tirof etiladi. Ushbu tadqiqot miniatyuraning tarixiy rivojlanishi, Sharq tasviriy san'atidagi o'rni va uning badiiy maktablari haqida ma'lumot beradi. Mazkur manbada keltirilgan tarixiy-badiiy ma'lumotlar an'anaviy miniatyura tasviriy vositalarining shakllanish jarayonini tushunishga imkon beradi. Ayniqsa, chiziq, rang, kompozitsiya va dekorativ yechimlarning tarixiy taraqqiyotini zamonaviy miniatyura amaliyoti bilan qiyoslash uchun ushbu asarning ilmiy ahamiyati katta.

Miniatyura san'atining texnik va badiiy jihatlarini o'rganishda A. Usmonovning “Kamoliddin Behzod va uning naqqoshlik maktabi” (1977) asari alohida ahamiyatga ega. Mazkur asarda Behzod maktabining shakllanishi, uning badiiy an'analari va Sharq tasviriy san'atiga ko'rsatgan ta'siri yoritiladi. Behzod maktabining o'ziga xosligi an'anaviy kompozitsion yechimlarni saqlagan holda yangi ijodiy usullar bilan boyitilganida namoyon bo'ladi. Bu jihat maqolamiz mavzusi uchun ayniqsa muhim, chunki unda an'ana va yangilikning o'zaro munosabati tarixiy misol asosida ko'rinadi. Behzod maktabi keyinchalik Buxoro, Tabriz va Hindiston miniatyura maktablari rivojiga ham ta'sir ko'rsatgan.

“Alisher Navoiy dostonlariga ishlangan rasmlar” nomli albom-katalogning muallifi Hamid Sulaymon bo'lib, 1970-yilda Toshkentda nashr etilgan. Ushbu manba Alisher Navoiy asarlariga ishlangan miniatyuralarni badiiy jihatdan o'rganish uchun muhim material hisoblanadi. Navoiy dostonlari asosida yaratilgan tasvirlarda adabiy mazmun va tasviriy ifodaning uyg'unligi, obrazlarning ramziy talqini, kompozitsion joylashuvi va ranglarning dekorativ xususiyatlari yaqqol namoyon bo'ladi. Shu sababli ushbu manba miniatyurada matn va tasvir munosabatini o'rganishda ham muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbek miniatyura san'atining tarixiy ildizlarini yanada kengroq tushunishda S.S.Abdullayevning “Qadimgi O'rta Osiyo va O'zbekistonda tasviriy san'at” (2014) o'quv qo'llanmasi ham ahamiyatlidir. Unda O'rta Osiyo hududidagi tasviriy san'atning qadimgi

davrlardan boshlab shakllanish jarayonlari yoritiladi. Ushbu manba miniatyura san'atining birdaniga paydo bo'lmaganini, balki Markaziy Osiyodagi uzoq davom etgan tasviriy va dekorativ san'at an'analari bilan bog'liq holda shakllanganini tushunishga yordam beradi. Ayniqsa, rang, naqsh, dekorativlik va obrazlarni shartli tasvirlash kabi xususiyatlarning tarixiy ildizlarini aniqlash nuqtayi nazaridan mazkur adabiyot muhimdir.

Miniatyura materiallari va amaliy texnikalarini o'rganishda Behzod Xadjimetovning “Miniatyura ashyolarida ishlash” (2024) darsligi zamonaviy o'zbek adabiyotlari orasida bevosita mavzuga mos manbalardan biridir. Ushbu darslikda miniatyura ashyolari bilan ishlash, badiiy-ijodiy topshiriqlarni bajarish, qog'oz, akvarel, guash va boshqa materiallardan foydalanish masalalariga e'tibor qaratilgan. Manbaning maqolamiz uchun ahamiyati shundaki, unda miniatyura san'atining nazariy bilimlari amaliy-badiiy faoliyat bilan bog'lanadi. Bu esa an'anaviy texnikalarni zamonaviy ta'lim va ijod jarayonida qo'llash imkoniyatlarini tushuntirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy o'zbek miniatyura san'atining rivojlanish tendensiyalarini o'rganishda Z.Raximovanning “Zamonaviy O'zbekiston miniatyura san'ati” (2016) albom-katalogi alohida qiziqish uyg'otadi. Ushbu manba zamonaviy O'zbekistonda miniatyura san'atining davom etayotganini va an'anaviy uslubning yangi badiiy shakllarda namoyon bo'layotganini ko'rsatadi. Zamonaviy miniatyura amaliyotida qo'lyozma kitob tasvirlari bilan bir qatorda lokli miniatyura, turli materiallar yuzasiga ishlangan bezaklar va devoriy kompozitsiyalar ham rivojlangan. Bu holat miniatyura san'atining tasviriy vositalari va qo'llanish doirasi tarixiy qo'lyozma chegaralaridan ancha kengayganini ko'rsatadi.

O. Usmonov va A. Madraimovning “Kamoliddin Behzod” (2000) asari ham buyuk musavvir ijodini zamonaviy san'atshunoslik nuqtayi nazaridan o'rganish uchun muhim manbalardan biridir. Behzod merosini o'rganish O'zbekiston san'atshunosligi va tasviriy san'at ta'limida alohida yo'nalish sifatida rivojlangan. Behzod nomining O'zbekistonda abadiylashtirilishi, uning merosini ilmiy o'rganish va yosh rassomlarni tayyorlash jarayonida Behzod maktabi tamoyillaridan foydalanish ushbu yo'nalishning milliy badiiy ta'limdagi ahamiyatini yanada oshirgan.

T. Ko'ziyevning “Behzod va tamaddun” (2000) asarida Behzod ijodining Sharq madaniyati va sivilizatsiyasi rivojidagi o'rni yoritilgan. Ushbu manba Behzod merosini faqat rassomlik texnikasi nuqtayi nazaridan emas, balki kengroq madaniy jarayonlar bilan bog'liq holda tushunish imkonini beradi. Behzod ijodida inson, tabiat, me'moriy muhit, kundalik hayot va tarixiy voqealarning o'zaro uyg'unligi miniatyuraning murakkab badiiy tizim ekanligini ko'rsatadi.

Miniatyura san'atining zamonaviy rivojlanishini tadqiq etishda F.F.Abduxalikov va Z.I.Raximovanning “Moniyni hijolatda qoldirgan Kamoliddin Behzod” (2021) kitob-albomi ham muhim manbalardan biridir. Mazkur nashrda Behzod ijodiga oid miniatyura asarlari va ularning badiiy merosdagi o'rni yoritilgan. Undagi tasviriy materiallar an'anaviy miniatyura kompozitsiyasi, ranglar uyg'unligi, obrazlarning joylashtirilishi va nozik chiziqli ishlash uslubini amaliy jihatdan tahlil qilish imkonini beradi. A. Madraimovning “Rossiya milliy kutubxonasida saqlanayotgan Alisher Navoiy to'plamlaridagi miniatyura asarlari” (2018) albom-katalogi esa qo'lyozma meros va undagi tasviriy san'at namunalarini o'rganishda muhimdir. Mazkur manba miniatyuraning adabiy meros bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi. Alisher Navoiy asarlariga ishlangan tasvirlar orqali adabiy syujetlarning rang, chiziq, kompozitsiya va ramziy obrazlar yordamida qanday vizual talqin qilinganini kuzatish mumkin.

O'zbek miniatyura san'atining hozirgi holatini ko'rsatadigan muhim manbalardan biri — Kamoliddin Behzod nomidagi Sharq miniatyura san'ati muzeyining fond va kolleksiyalaridir. Muzey ma'lumotlariga ko'ra, fondlarda Buxoro, Samarqand, Hirot, Tabriz va Isfaxon maktablari uslubida yaratilgan zamonaviy o'zbek miniatyurasi namunalari, shuningdek, qadimiy va noyob qo'lyozmalar saqlanadi. Mazkur kolleksiyalarda miniatyura, shams, zarvaraq va naqshlar bilan bezatilgan qo'lyozmalar mavjud bo'lib, ular Sharq kitobat va tasviriy san'ati tarixini o'rganish uchun muhim manba hisoblanadi.

O'zbek miniatyura san'ati tarixining zamonaviy bosqichiga oid ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, XX asr boshlarida an'anaviy miniatyura rivojida uzilish yuz bergan bo'lsa-da, keyinchalik Usto Mo'min, Chingiz Ahmarov, Tohir Muhamedov va boshqa rassomlar ijodida miniatyura an'analari qayta namoyon bo'lgan. Mustaqillikdan keyingi davrda esa miniatyura san'ati yangi mazmun va shakllar bilan rivojlanib, qo'lyozma miniatyurasi bilan bir qatorda lokli miniatyura, qog'oz, mato, teri va charm yuzalaridagi miniatyura hamda devoriy kompozitsiyalar shaklida kengaydi.

Xorijiy tadqiqotlar orasida Basil Grayning “Persian Painting” (1961) asari fors miniatyura maktablarining shakllanishi va rivojlanishini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Unda Tabriz, Hirot, Sheroz va Safaviylar davri rassomlik maktablari, rang, chiziq, kompozitsiya va dekorativ yechimlarning xususiyatlari tahlil qilinadi. Ushbu manba o'zbek miniatyura maktablarining Sharq miniatyurasi umumiy rivojidagi o'rnini qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi.

Oleg Grabarning “Mostly Miniatures: An Introduction to Persian Painting” (2000) asarida miniatyura adabiyot, kitobat, rang, bezak va badiiy tafakkurning o'zaro bog'liqligi asosida talqin qilinadi. Grabar miniatyuraning o'ziga xos vizual tilini, shartli makon va dekorativ rang tizimini tahlil qilib, uning faqat kichik hajmdagi tasvir emas, balki murakkab badiiy-estetik tizim ekanini asoslaydi.

Sheila S. Blair va Jonathan M. Bloomning “The Art and Architecture of Islam, 1250–1800” (1994) tadqiqotida esa islom san'ati va me'morchiligining XIII–XVIII asrlardagi taraqqiyoti, kitob san'ati va miniatyura bilan bog'liq badiiy jarayonlar keng tarixiy-madaniy kontekstda o'rganilgan. Mazkur tadqiqot miniatyura san'atini alohida hodisa sifatida emas, balki umumiy Sharq madaniyati va san'ati tarkibidagi jarayon sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Shunday qilib, o'zbek va xorijiy adabiyotlarning tahlili miniatyura san'atining uch muhim yo'nalishda o'rganilganini ko'rsatadi: birinchidan, uning tarixiy shakllanishi va milliy maktablari; ikkinchidan, kompozitsiya, rang, chiziq, dekorativlik va an'anaviy materiallardan foydalanish texnikasi; uchinchidan, zamonaviy miniatyuraning yangi materiallar va badiiy shakllar bilan boyishi. Biroq mavjud manbalarda an'anaviy tasviriy vositalarning zamonaviy bo'yoqlar, grafik materiallar va raqamli texnologiyalar bilan tizimli uyg'unligi yetarlicha kompleks tarzda ochib berilmagan.

Shu sababli “Miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unligi” mavzusini o'rganishda tarixiy merosni saqlash va zamonaviy badiiy imkoniyatlardan foydalanish o'rtasidagi muvozanatni aniqlash muhim ilmiy masala sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, an'anaviy miniatyuraga xos nozik chiziq, lokal rang, dekorativlik, ritm, shartli makon, ramziylik va mayda detallarni tasvirlash tamoyillarini zamonaviy akvarel, guash, akril, tempera, grafik vositalar hamda raqamli tasvir texnologiyalari bilan birlashtirish miniatyuraning badiiy imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Bunday yondashuv milliy badiiy merosni zamonaviy ijodiy jarayon bilan bog'lash, uning estetik qimmatini saqlash va yangi avlod rassomlari uchun ijodiy imkoniyatlarni kengaytirish nuqtayi nazaridan dolzarbdir.

Tadqiqotda miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unligi tarixiy-badiiy, qiyosiy va formal-kompozitsion tahlil metodlari asosida o'rganildi. Tadqiqot obyekti sifatida Sharq va o'zbek miniatyura san'ati namunalari, predmeti sifatida esa ularda qo'llanilgan an'anaviy hamda zamonaviy tasviriy vositalarning badiiy va texnik imkoniyatlari belgilandi. Tahlil jarayonida Kamoliddin Behzod va Buxoro-Hirot miniatyura maktablariga xos nozik kontur chizig'i, dekorativ rang, yassi-kompozitsion qurilish, ritm, naqshdorlik, ramziylik va mayda detallarni tasvirlash tamoyillari asosiy mezon sifatida olindi. An'anaviy vositalardan tabiiy va mineral pigmentlar, siyoh, oltin va kumush, maxsus tayyorlangan qog'oz hamda nozik mo'yqalamlar; zamonaviy vositalardan akvarel, guash, akril, tempera, grafik materiallar va raqamli grafika imkoniyatlari qiyosiy tahlil qilindi. Tadqiqotning amaliy qismida kuzatish, qiyoslash, badiiy-tajriba va umumlashtirish metodlaridan foydalanilib, an'anaviy miniatyura uslubining asosiy xususiyatlarini zamonaviy materiallar yordamida saqlash va rivojlantirish imkoniyatlari aniqlandi. Tasviriy vositalar rangning yorqinligi va uyg'unligi, chiziqning aniqligi, mayda detallarni ifodalash imkoniyati, dekorativlik, kompozitsion yaxlitlik va texnik qulaylik mezonlari asosida baholandi.

Natijalarni umumlashtirish asosida zamonaviy tasviriy vositalardan maqsadli foydalanish miniatyuraning milliy va tarixiy uslubini saqlagan holda uning rang, kompozitsiya va badiiy ifoda imkoniyatlarini kengaytirishi mumkinligi asoslandi. Tadqiqot metodologiyasi shu tariqa an'anaviy badiiy merosni o'rganish – tasviriy vositalarni qiyoslash – amaliy uyg'unlashtirish – badiiy natijalarni baholash izchilligi asosida tashkil etildi.

Muhokama. Miniatyura san'atining bugungi taraqqiyotini tushunishda an'ana va yangilik munosabatiga faqat materiallar almashinuvi sifatida qarash yetarli emas. Bu jarayon, avvalo, badiiy tafakkur, tasviriy til va ijodiy yondashuvning yangilanishi bilan bog'liq. An'anaviy miniatyurada rassom mavjud tasviriy qonuniyatlarni o'zlashtirish bilan birga, syujetni o'ziga xos badiiy talqin qiladi. Zamonaviy miniatyurada esa tarixiy obrazlar, milliy ornamentlar va an'anaviy kompozitsion tuzilish yangi mazmun, yangi mavzu va yangi vizual yechimlar bilan boyitilmoqda. Shu sababli zamonaviy miniatyuraning asosiy vazifalaridan biri tarixiy shaklni aynan takrorlash emas, balki uning badiiy mohiyatini saqlagan holda yangi ijodiy mazmun bilan to'ldirishdan iborat.

An'anaviy miniatyuraning badiiy tilida chiziq yetakchi ifoda vositasi hisoblanadi. Chiziq orqali obrazning tashqi shakli, kiyimning burmalari, soch va yuz detallari, daraxt shoxlari, me'moriy qismlar hamda turli bezak elementlari ifodalanadi. Bunda chiziq oddiy kontur vazifasini bajarib qolmay, tasvirning ritmik va emotsional xarakterini ham belgilaydi. Zamonaviy ijodda ushbu xususiyat grafik qalam, liner, marker, raqamli qalam va elektron grafik vositalar orqali yangi imkoniyatlarga ega bo'lmoqda. Biroq zamonaviy vositaning texnik qulayligi miniatyuraga xos qo'l mehnati va chiziq madaniyatining o'rnini to'liq bosa olmaydi. Shuning uchun raqamli vositadan foydalanishda ham chiziqning tabiiyligi, ritmi va badiiy ifodaliligi saqlanishi zarur. Miniatyura rangtasvirida rangning vazifasi real borliqdagi ranglarni aynan ko'chirishdan ko'ra badiiy kayfiyat va dekorativ yaxlitlikni yaratish bilan bog'liq. Ranglar ko'pincha ramziy va shartli xarakterga ega bo'lib, ular obrazlar o'rtasidagi munosabatni, voqea muhitini va kompozitsiyaning asosiy urg'ularini belgilaydi. Zamonaviy materiallar rang palitrasini kengaytirish imkonini beradi. Masalan, akril bo'yoqlar rangning zichligi va qatlamdorligini, akvarel shaffoflik va yumshoqlikni, guash esa tekis va dekorativ rang qatlamini yaratish imkoniyatini beradi. Ushbu materiallardan foydalanishda asosiy talab ranglarning ko'pligiga emas, balki ularning miniatyuraga xos umumiy rang tizimi bilan uyg'unlashishiga qaratilishi kerak.

Miniatyurada kompozitsion makonning shartli tashkil etilishi ham alohida badiiy xususiyatdir. Realistik rangtasvirdagi chiziqli perspektivaga to'liq bo'ysunish o'rniga, miniatyurada tasviriy maydon bir necha mazmuniy qatlamlarga ajratilishi mumkin. Bunda yuqoriroq joylashtirilgan predmetlar uzoqroq, pastki qismdagi tasvirlar esa yaqinroq makonni anglatishi mumkin. Me'moriy elementlar esa voqea sodir bo'layotgan joyni belgilash bilan birga, kompozitsiyaning dekorativ karkasini shakllantiradi. Zamonaviy miniatyurada ushbu tamoyil saqlangan holda fotografik realizm, grafik dizayn yoki raqamli illyustratsiya elementlari bilan birlashtirilishi mumkin. Natijada tarixiy miniatyuraning shartli makoni zamonaviy vizual tafakkur bilan uyg'unlashadi. An'anaviy miniatyura kompozitsiyasining muhim jihatlaridan biri detallarning mazmuniy ahamiyatga ega ekanligidir. Asardagi daraxt, gul, qush, me'moriy bezak, kiyim naqshi yoki turli buyumlar faqat tasvirni bezash uchun emas, balki voqea mazmunini ochish va muayyan ramziy ma'noni ifodalash uchun xizmat qilishi mumkin. Zamonaviy ijodda ham ushbu prinsipdan foydalanish miniatyuraning mazmuniy qatlamini kuchaytiradi. Bunda ortiqcha detallarni ko'paytirish emas, balki har bir elementning umumiy g'oya bilan bog'liqligini ta'minlash muhimdir.

Miniatyura san'atida ornament va naqsh tasviriy vositalar tizimining ajralmas qismidir. O'simliksimon naqshlar, geometrik shakllar, islimiy va girih elementlari obrazlar kiyimi, me'moriy qismlar, fon va turli buyumlarni bezashda ishlatiladi. Zamonaviy miniatyurada milliy ornamentlardan foydalanish uning milliy o'ziga xosligini kuchaytiradi. Shu bilan birga, ornamentni zamonaviy grafik shakllar bilan qayta talqin qilish orqali yangi dekorativ yechimlar yaratish mumkin. Bunday yondashuvda tarixiy naqshning asosiy tuzilishi va ritmi saqlanib, uning shakliy

ko'inishi zamonaviy estetik talablar asosida yangilanadi. An'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unlashuvida materiallararo sintez muhim o'rin tutadi. Miniaturaga faqat qog'oz yuzasida bajariladigan tasvir sifatida chegaralanib qolmay, yog'och, charm, sopol, shisha, mato va boshqa yuzalarda ham qo'llanish imkoniyatiga ega. Har bir material o'zining fakturasi, rangni qabul qilish xususiyati va texnik imkoniyatlari bilan badiiy yechimga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, yog'och yuzasining tabiiy fakturasi kompozitsiyaning dekorativligini kuchaytirishi, charm yuzasi esa tasvirga o'ziga xos nafislik berishi mumkin. Shu jihatdan miniatura texnikasining turli materiallarga moslashtirilishi uning zamonaviy amaliy san'at bilan aloqasini kengaytiradi.

Raqamli texnologiyalar miniatura san'atida yangi ijodiy bosqichni shakllantiruvchi vositalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Grafik planshet va raqamli tasvir dasturlari yordamida kompozitsiyaning dastlabki variantlarini ishlab chiqish, ranglarni o'zgartirish, shakllarning o'lchamini moslashtirish, ornamentlarni takrorlash va turli kompozitsion variantlarni sinab ko'rish mumkin. Raqamli muhitning yana bir afzalligi — tasvirning alohida qatlamlar bilan ishlanishidir. Masalan, fon, me'moriy element, inson obrazi, o'simlik va ornament alohida qatlamlarda ishlab chiqilib, keyinchalik yaxlit kompozitsiyaga birlashtirilishi mumkin. Bu esa murakkab miniatura kompozitsiyasini rejalashtirishni osonlashtiradi. Biroq raqamli texnologiyalardan foydalanish miniatura san'atining o'ziga xosligini yo'qotmasligi kerak. Raqamli tasvirni oddiy grafik effektlar yig'indisiga aylantirish miniaturaning tarixiy badiiy tilini zaiflashtirishi mumkin. Shuning uchun raqamli vosita maqsad emas, badiiy g'oyani amalga oshirish vositasi sifatida qaralishi lozim. Raqamli texnologiyada ham qo'lda bajarilgan miniaturaga xos chiziqli ritmi, rang munosabati, dekorativlik va kompozitsion muvozanatni saqlash muhim ahamiyatga ega.

Miniaturaning zamonaviy rivojida mavzu doirasining kengayishi ham kuzatiladi. An'anaviy miniaturalarda ko'proq adabiy syujetlar, tarixiy voqealar, saroy hayoti, ov manzaralari va ishqiy mavzular aks ettirilgan bo'lsa, zamonaviy rassomlar ekologiya, shahar hayoti, milliy qadriyatlar, inson va tabiat munosabati, zamonaviy kasblar, texnologiya va jamiyat hayoti kabi mavzularga ham murojaat qilmoqda. Bunda an'anaviy tasviriy til zamonaviy mazmunni ifodalash uchun xizmat qiladi. Natijada miniatura tarixiy mavzularni aks ettiruvchi janrdan tashqari, bugungi hayotning badiiy talqinini yaratish imkoniyatiga ega bo'lgan zamonaviy san'at shakliga aylanadi.

An'anaviy va zamonaviy vositalarning uyg'unligi ta'lim jarayonida ham muhim metodik imkoniyatlar yaratadi. Miniaturani o'rganayotgan talabaga dastlab an'anaviy kompozitsiya, chiziqli, rang va ornament qonuniyatlarini amaliy mashqlar orqali o'zlashtirish, keyinchalik ularni zamonaviy material va texnologiyalar yordamida qayta talqin qilish imkonini berish maqsadga muvofiqdir. Masalan, bitta kompozitsiyaning dastlabki eskizi qo'lda bajarilib, rang yechimi an'anaviy usulda ishlab chiqilishi, keyin esa shu kompozitsiyaning raqamli varianti yaratilishi mumkin. Bunday mashg'ulot talabaning nafaqat texnik ko'nikmasini, balki tasviriy vositalarni ongli ravishda tanlash va ularning badiiy imkoniyatlarini baholash qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Miniatura san'atida an'anaviy va zamonaviy vositalarning uyg'unligini ta'minlash uchun uch asosiy tamoyilga amal qilish muhim. Birinchisi — uslubiy davomiylik, ya'ni zamonaviy vosita qo'llanganda ham miniaturaga xos asosiy badiiy belgilarni saqlash. Ikkinchisi — ijodiy transformatsiya, ya'ni tarixiy shakl va elementlarni aynan takrorlamasdan, ularni yangi mazmun va shaklda talqin qilish. Uchinchisi — texnologik maqsadga muvofiqlik, ya'ni har bir material yoki texnologiyani uning texnik imkoniyatidan kelib chiqib tanlash. Ushbu tamoyillar birgalikda qo'llangandagina an'ana va zamonaviylik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash mumkin. Shuningdek, miniatura san'atida zamonaviy tasviriy vositalardan foydalanish mualliflik uslubini shakllantirish uchun ham keng imkoniyat yaratadi. Rassom an'anaviy miniatura qonuniyatlarini o'zlashtirgach, rang, chiziqli, ornament va kompozitsion qurilishning o'ziga xos variantlarini yaratishi mumkin. Masalan, an'anaviy ranglar tizimini zamonaviy rang kontrastlari bilan boyitish, tarixiy ornamentlarni minimalistik shakllarga aylantirish yoki an'anaviy kompozitsion tuzilishni zamonaviy grafik makon bilan birlashtirish orqali individual badiiy til shakllantiriladi. Bunda ijodiy

yangilik tarixiy merosga qarama-qarshi emas, balki uning davomiy rivojlanish shakli sifatida namoyon bo'ladi. Umuman olganda, miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unligi tarixiy merosni saqlash va badiiy innovatsiyani rivojlantirish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydi. An'anaviy vositalar miniatyuraning milliy-estetik asosini belgilasa, zamonaviy vositalar uning texnik va ijodiy imkoniyatlarini kengaytiradi. Ularning o'zaro uyg'unlashuvi natijasida miniatyura san'ati o'zining tarixiy qiyofasini saqlagan holda zamonaviy tasviriy san'atning yangi shakllari bilan muloqotga kirishadi. Shu sababli zamonaviy miniatyura rivojida eng maqbul yo'l an'anaviy uslubni to'liq takrorlash yoki undan butunlay voz kechish emas, balki milliy badiiy tamoyillarni zamonaviy tasviriy imkoniyatlar asosida ijodiy rivojlantirish hisoblanadi.

Natijalar. O'rganishlar natijasida miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unlashtirilishi badiiy ifoda imkoniyatlarini kengaytirishi bilan birga, miniatyuraning milliy va uslubiy xususiyatlarini saqlashga xizmat qilishi aniqlandi. An'anaviy miniatyuraga xos nozik kontur chizig'i, dekorativ rang yechimi, shartli makon, ritmik kompozitsiya, naqshdorlik va mayda detallarni aniq tasvirlash xususiyatlari zamonaviy tasviriy vositalar orqali ham namoyon etilishi mumkin. Akvarel ranglarning shaffof va mayin o'tishlarini, guash tekis va zich rang qatlamlarini, akril esa yorqin va mustahkam ranglarni hosil qilish imkonini beradi. Grafik qalam, liner va raqamli qalamlar esa kontur, ornament va mayda elementlarni aniq ifodalashda qo'shimcha imkoniyat yaratadi.

An'anaviy va zamonaviy vositalarni birlashtirish samaradorligi, avvalo, materiallarning miniatyura uslubiga qanchalik mos tanlanishiga bog'liq. Bunda rang uyg'unligi, chiziqning ifodaliligi, kompozitsion muvozanat, dekorativlik va uslubiy yaxlitlik asosiy ko'rsatkichlar sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy materiallardan foydalanishda tasvirning haddan tashqari hajmdor yoki realistik ko'rinishga ega bo'lishi miniatyuraning dekorativ xarakterini susaytirishi mumkin. Shu sababli zamonaviy vositalar qo'llanganda ham yassi tasvirlash, lokal rang, shartli makon va dekorativ shakllantirish tamoyillarini saqlash muhimligi belgilandi.

An'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning funksional imkoniyatlari ham bir-biridan farq qiladi. An'anaviy pigmentlar va tabiiy bo'yoqlar tasvirga o'ziga xos rang chuqurligi, tabiiy faktura va tarixiy-estetik xarakter beradi. Zamonaviy bo'yoqlar esa ranglarni tezkor aralashtirish, turli qatlamlarda ishlash, rang zichligini boshqarish va yangi teksturalar yaratish imkonini beradi. Raqamli grafik vositalar yordamida kompozitsiyaning bir nechta variantlarini ishlab chiqish, ranglar nisbatini oldindan sinab ko'rish, tasvir elementlarini alohida qatlamlarda ishlash va kerakli o'zgarishlarni tezkor amalga oshirish mumkin. Shu jihatdan zamonaviy texnologiyalar miniatyura yaratish jarayonini takomillashtiruvchi yordamchi vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Miniatyuraning turli materiallar yuzasida bajarilishi ham uning zamonaviy imkoniyatlarini kengaytiradi. Qog'oz, yog'och, charm, sopol, mato va boshqa yuzalar o'zining fakturasi bilan tasvirning yakuniy ko'rinishiga ta'sir ko'rsatadi. Silliqlik yuzalar nozik chiziq va mayda detallarni aniq ifodalash uchun qulay bo'lsa, tabiiy fakturaga ega materiallar kompozitsiyaning dekorativ va plastik xususiyatlarini kuchaytiradi. Shuning uchun zamonaviy miniatyura yaratishda tasviriy vosita bilan bir qatorda, tasvir tushiriladigan yuzaning xususiyatlarini ham hisobga olish muhimdir. Raqamli texnologiyalardan foydalanish miniatyuraning zamonaviy vizual muhitdagi qo'llanish doirasini ham kengaytiradi. An'anaviy miniatyuraga xos kontur, ornament, rang va kompozitsion qurilishni grafik dasturlar yordamida qayta ishlash, elektron illyustratsiyalar yaratish, animatsion tasvirlarga moslashtirish va grafik dizayn mahsulotlarida foydalanish imkoniyati mavjud. Bunda raqamli texnologiya miniatyuraning tarixiy badiiy tilini almashtirmasdan, uni yangi formatlarda ifodalash vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

O'rganilgan materiallar asosida an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasidagi muvozanat miniatyura asarining badiiy qiymatini belgilovchi muhim omillardan biri ekanligi aniqlandi. An'anaviy elementlarni o'zgartirmasdan takrorlash ijodiy yangilikni cheklashi, zamonaviy texnologiyalardan ortiqcha foydalanish esa miniatyuraning milliy va tarixiy xususiyatlarini

zaiflashtirishi mumkin. Eng maqbul yondashuv sifatida an'anaviy badiiy tamoyillarni saqlagan holda zamonaviy vositalarni ijodiy va maqsadga muvofiq qo'llash belgilandi. Umuman olganda, miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unligi ularning bir-birini to'ldiruvchi xususiyatlari orqali samarali natija berishi aniqlandi. An'anaviy vositalar miniatyuraning milliy, tarixiy va estetik asosini saqlab qolsa, zamonaviy vositalar uning texnik, kompozitsion va ijodiy imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu sababli miniatyura san'atining zamonaviy rivojlanishida tarixiy badiiy tamoyillarni asrab-avaylash va zamonaviy tasviriy texnologiyalardan maqsadli foydalanish o'zaro uyg'un jarayon sifatida qaralishi lozim.

XULOSA. Miniatyura san'atida an'anaviy va zamonaviy tasviriy vositalarning uyg'unligi milliy badiiy merosni saqlash, uning estetik imkoniyatlarini kengaytirish va zamonaviy ijodiy jarayon bilan bog'lashning muhim yo'nalishlaridan biridir. An'anaviy miniatyuraga xos nozik chiziq, dekorativ rang, shartli makon, ritm, naqshdorlik, ramziylik va kompozitsion yaxlitlik uning o'ziga xos badiiy tilini belgilaydi. Ushbu xususiyatlarni zamonaviy akvarel, guash, akril, tempera, grafik materiallar hamda raqamli vositalar yordamida yangi shakllarda ifodalash miniatyuraning tasviriy va texnik imkoniyatlarini kengaytiradi. An'anaviy vositalar miniatyuraning tarixiy va milliy qiyofasini saqlashga xizmat qilsa, zamonaviy vositalar rassomga yangi rang yechimlari, kompozitsion variantlar, grafik imkoniyatlar va ijodiy usullarni sinab ko'rish imkonini beradi. Ayniqsa, raqamli grafikadan foydalanish miniatyura kompozitsiyalarini elektron shaklda yaratish, qayta ishlash, animatsiya va grafik dizayn bilan uyg'unlashtirish imkoniyatlarini yuzaga keltirmoqda. Biroq zamonaviy texnologiyalardan foydalanishda miniatyuraning asosiy badiiy tamoyillarini saqlash muhim shart hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Norqulov N. **Kamoliddin Behzod.** – Toshkent, 1964.
2. Norqulov N., Nizomiddinov I. **Miniatyura tarixidan lavhalar.** – Toshkent, 1970.
3. Sulaymon H. **Alisher Navoiy dostonlariga ishlangan rasmlar.** – Toshkent, 1970.
4. Usmonov A. **Kamoliddin Behzod va uning naqqoshlik maktabi.** – Toshkent, 1977.
5. Abdullayev S.S. **Qadimgi O'rta Osiyo va O'zbekistonda tasviriy san'at.** – Toshkent, 2014.
6. Raximova Z. **Zamonaviy O'zbekiston miniatyura san'ati.** – Toshkent, 2016.
7. Madraimov A. **Rossiya milliy kutubxonasida saqlanayotgan Alisher Navoiy to'plamlaridagi miniatyura asarlari.** – Toshkent, 2018.
8. Abduxalikov F.F., Raximova Z.I. **Moniyni hijolatda qoldirgan Kamoliddin Behzod.** – Toshkent, 2021.
9. Xadjimetov B. **Miniatyura ashyolarida ishlash.** – Toshkent, 2024.
10. Usmonov O., Madraimov A. **Kamoliddin Behzod.** – Toshkent, 2000.
11. Ko'ziyev T. **Behzod va tamaddun.** – Toshkent, 2000.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA , PSIXOLOGIYA VA METODIKA	
AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING INDIVIDUAL JISMONIY YUKLAMALARINI OPTIMALLASHTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH Mansurov Olimjon Odil o'g'li	4
CHUQURLASHTIRILGAN IXTISOSLIK BOSQICHIDA UZOQ MASOFAGA YUGURUVCHILARNING MASHG'ULOT JARAYONINI BOSHQARISH MUAMMOLARI Sirojev Shoxrux Fayzullo o'g'li	11
CHAQIRIQQACHA HARBIY TA'LIM DIDAKTIKASIDA TARBIYALASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI Bozorov Aziz Abloqulovich	16
DIFFERENSIAL YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA TASVIRIY SAN'AT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI Bozorova Hamida Shukrilloevna	23
CHIZMACHILIK FANINI SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANIB O'QITISHNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI Omonova Rayxon	26
JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA REGBI ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH ORQALI TALABALARNING HARAKAT KOORDINATSIYASINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI E.E. Jumayev	31
JISMONIY MADANIYAT YO'NALISHI TALABALARIGA KURASH TEXNIK HARAKATLARINI O'RGATISHNING UYG'UNLASHTIRILGAN METODIK MODEL G'ulomov Nasillo Baxshullo o'g'li	34
BO'LAJAK PEDAGOGLARDA HUQUQIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI VA INDIKATORLARI Mirzayev Toxirjon Turg'unovich	43
ISSIQ IQLIMDA MASHG'ULOT YUKLAMASINI RPE VA YURAK URISH CHASTOTASI YORDAMIDA BAHOLASH I.I. Saidov	55
IMOM ABU HOMID G'AZZOLIY QARASHLARI ASOSIDA FARZAND TARBIYASINING METODOLOGIK VA NAZARIY ASOSLARINI TADQIQ ETISH Isoqova Gulnoz Ulug'bek qizi	61
RAQAMLI MONITORING VOSITALARI ORQALI YOSH KURASHCHILAR YUKLAMASINI OPTIMALLASHTIRISH Karim Mahramov	67

TALABALARNING REFLEKSIV KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING MAVJUD HOLATI Jumayeva Azizabonu Mo'min qizi	74
IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHGA DOIR TAJRIBALAR Kattaqulova Nozbibi Shokir qizi	82
MINIATYURA SAN'ATIDA AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TASVIRIY VOSITALARNING UYG'UNLIGI Nozimova Muhabbat Akram qizi	85
DIGITAL TECHNOLOGY FOR L2 LISTENING DEVELOPMENT: CALL, MALL, CAPTIONS, VR, AND AI Juraboeva Nigina Olimjon kizi	95
ISSIQ IQLIM SHAROITIDA GIDRATATSIYA TARTIBINING YOSH YENGIL ATLETIKACHILARNING FUNKSIONAL HOLATI VA JISMONIY ISH QOBILIYATIGA TA'SIRI Nuriddinov Axrorjon Bahodir o'g'li	99
GANDBOLCHI TALABA QIZLARDA JISMONIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISHDA BOSQICHMA-BOSQICH YUKLAMA BERISH METODIKASI Dilnoza I. Yarasheva	105
OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARIGA BOSQON ULOQTIRISH TEXNIKASINI O'RGATISHNING PEDAGOGIK VA METODIK ASOSLARI Sarvinoz Iskandar qizi	111
GIMNASTIKA VOSITALARI ORQALI BO'LAJAK JISMONIY MADANIYAT O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Saidova Mahbuba Ayubovna	118
BOSHLANG'ICH TAYYORLOV GURUHIDAGI SPORT GIMNASTIKACHILARDA MOSLASHUVCHANLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASINING SAMARADORLIGI Sayfiyev Hikmatullo Xayrulloevich	127
THE APPLICATION OF THE PEDAGOGICAL CONCEPT OF JADID SCHOOLS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM Shamsullayeva Ruxsatoy Sunnatullayevna	134
MULTIMEDIA VOSITALARI ASOSIDA TALABALARNING MUSTAQIL FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI Toshova To'ygul Amin qizi	141
INKLYUZIV TA'LIM MUHITIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING HAYOTIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEKANIZMLARI Urunova Dilafr'o'z Muzafarovna	145
МАКТАБ КЛАСТЕРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН, КОМПЕТЕНЦИАВИЙ ВА РЕСУРСЛАРГА АСОСЛАНГАН ЁНДАШУВЛАР Максуда Умаровна Бадалова	153
ЭВОЛЮЦИЯ ПОНЯТИЯ «КОММУНИКАТИВНАЯ	158

КОМПЕТЕНЦИЯ» В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ: ОТ ЯЗЫКОВОГО ЗНАНИЯ К ИНТЕГРАТИВНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ХАРАКТЕРИСТИКЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ Нуруллаева Гузал Анваровна	
FILOLOGIYA FANLARI	
ОТ ПЕРЕЖИВАНИЯ К СМЫСЛУ: АВТОРСКАЯ МЕТОДИКА ИНТЕРПРЕТАЦИОННОГО ОСВОЕНИЯ ПОЭЗИИ А. АХМАТОВОЙ В ПРОЦЕССЕ ЯЗЫКОВОГО И ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ УЧАЩИХСЯ Жабборова Гулчехра Жобировна	168
NUTQIY AKTNI TADQIQ ETISHNING LINGVOPRAGMATIK VA ANTROPOSENTRIK MEZONLARI Akramova Surayo Renatovna	174
TILNI O'RGANISH JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING KALIT JIHATLARI VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISH STRATEGIYALARI: RAQAMLI DAVR TILSHUNOSLIGINING YANGI UFQLARI Boymurodova Nishona Yunus qizi	178
IMOM G'AZZOLIY ASARLARIDA "ILM" KONSEPTINING LINGVOKOGNITIV TALQINI Barnoyeva Zarina Sayfiddinovna	184
ПУТЬ К СМЫСЛУ ЧЕРЕЗ СИМВОЛ: АВТОРСКАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ТВОРЧЕСТВА А. БЛОКА В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ЛИТЕРАТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ Жабборова Гулчехра Жобировна	189
INGLIZ XALQ ERTAKLARI LINGVOMADANIY-DIDAKTIK MIKROKORPUSINI SHAKLLANTIRISH: TANLASH MEZONLARI VA ANNOTATSIYA MODELI Djabbarova Feruza Azamovna	194
JOMIY VA NAVOIY IDIOSTILIDA "LA'L" KONSEPTI VA UNING METAFORIK XUSUSIYATLARI Tavakkal Choriyev	200
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI ADAPTIV TOPSHIRIQLARNING TALABALAR KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI Shabonova Shaxnoza Baxriddinovna	213
ANIQ VA TABIIY FANLAR	
BO'LAJAK BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY TALABLAR Hamdamova Nozima Mukimovna	218
GRAFIK SAVODXONLIKNI BAHOLASHDA ANIMATSION DIAGNOSTIKA VOSITALAR Xo'janiyozov Shokir Rustamovich	225